

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben enkele fracties de behoefte enkele vragen en opmerkingen voor te leggen over de brieven van de staatssecretaris van Economische Zaken en over brieven van de bewindspersonen van Infrastructuur en Milieu betreffende Natuur- en milieueffecten van de veehouderij inclusief de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). De volledige agenda is opgenomen aan het eind van dit verslag.

De voorzitter van de commissie,
Hamer

De adjunct-griffier van de commissie,
Peen

Inhoudsopgave	Blz.
I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen van de leden van de PvdA-fractie	6
Vragen van de leden van de SP-fractie	7
Vragen van de leden van de CDA-fractie	9
Vragen van de leden van de D66-fractie	12
Vragen van de leden van de ChristenUnie-fractie	14
Vragen van de leden van de GroenLinks-fractie	16
Vragen van de leden van de SGP-fractie	17
Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie	20
II. Antwoord / Reactie van de minister	24
III. Volledige agenda	24

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de geagendeerde stukken. Deze leden hebben de volgende vragen en opmerkingen.

Aanbieding van de voorlichting van de Raad van State op het concept van het definitief programma Stikstof (DPAS), zoals op 14 februari 2012 door de staatssecretaris van ELI, mede namens de staatssecretaris van I&M, aan de Raad van State is voorgelegd – 30 654-102

De leden van de VVD-fractie lezen dat de PAS is uitgesteld tot 1 januari 2014. De leden zijn hierover teleurgesteld. Duizenden veehouderijbedrijven verkeren hierdoor nog een jaar langer in onzekerheid. De leden willen er bij de staatssecretaris op aandringen dat de datum van 1 januari 2014 ook daadwerkelijk gehaald moet worden. Kan de staatssecretaris een overzicht geven van haar planning tot 1 januari 2014? Wat moet er voor die tijd nog gebeuren wil de PAS in werking kunnen treden?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Raad van State constateert dat om een juridische en houdbare en toepasbare PAS te hebben de gebieden opgenomen moeten worden. Hoe gaat de staatssecretaris in dit kader om met het aanwijzen van gebieden? Er zijn nog veel gebieden waar meer soorten beschermd worden dan Brussel strikt noodzakelijk van ons vraagt. Deze complementaire doelen dienen wat de leden van de VVD-fractie betreft eerst opgespoord en verwijderd te worden alvorens er verder kan worden gegaan met de aanwijzing van de gebieden. Kan de staatssecretaris weergeven wat de stand van zaken is met betrekking tot het schrappen van complementaire doelen in de ontwerpaanwijzingsbesluiten en de maatregelen in de beheerplannen zoals de motie van het lid Ladders (Kamerstuk 32 670, nr. 40) beoogd heeft?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de stikstofproblematiek echter niet alleen kan worden aangepakt door het treffen van maatregelen op gebiedsniveau, maar dat ook generieke maatregelen nodig zijn. Kan de staatssecretaris een overzicht geven van alle generieke maatregelen? Klopt het dat de luchtwasser voor de melkveehouderij onderdeel is van het totaalpakket aan generieke maatregelen? Zo ja, wat draagt deze maatregel volgens u bij aan het dierenwelzijn? Kan de staatssecretaris per generieke maatregel aangeven door wie deze wordt uitgevoerd (landbouw, industrie, verkeer en vervoer)? De leden van de VVD-fractie lezen dat de generieke maatregelen per bedrijf genomen

zouden kunnen worden. De keuze zou dan kunnen zijn mestaanwendingsmaatregelen of stalaanpassingen of voer- en managementaanpassingen. Maar nu is er al een besluit over de mestaanwendingsmaatregelen. De leden vragen zich af hoe de reductie van de mestaanwendingsmaatregelen verdeeld gaat worden?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Raad van State van u de concept-PAS hebben ontvangen. De concept-PAS bestaat uit het systeem en de werking van het programmatische aanpak stikstof met inbegrip van het rekeninstrument AERIUS en de herstelstrategieën voor stikstofgevoelige habitats, de regels voor het verdelen van de ontwikkelruimte, de maatregelen die de betrokken partijen afzonderlijk zullen nemen, het beoogde effect van de uit te voeren maatregelen, het monitoringsprogramma en de regels voor bijsturen. Deze stukken zijn tot op heden nog niet naar de Kamer gestuurd. Is de staatssecretaris bereid om de concept-PAS stukken op korte termijn in de meest actuele vorm naar de Kamer te sturen?

De leden van de VVD-fractie lezen dat gekozen is om de minister van Infrastructuur & Milieu (I&M) de ontwikkelingsruimte te laten toedelen aan handelingen waarvoor hij het bevoegd gezag is en waarvoor ontwikkelingsruimte in de PAS is gereserveerd. De Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet 1998) kent deze bevoegdheid echter toe aan het bevoegd gezag dat het beheerplan vaststelt. Waarom heeft de staatssecretaris deze bevoegdheid toegekend aan de minister van I&M en waarom heeft hij niet vastgehouden aan de Nbwet 1998?

De leden van de VVD-fractie lezen verder dat het programma dat de systematiek beschrijft bepaalde onderdelen bevat die een PAS volgens de Nbwet 1998 moet bevatten, maar essentiële onderdelen ontbreken. Kan de staatssecretaris aangeven welke onderdelen nog ontbreken in de PAS?

De leden van de VVD-fractie lezen dat uit het tweede lid 6 Habitatrichtlijn volgt dat verslechtering van de kwaliteit van de stikstofgevoelige habitats moet worden voorkomen. De concept-PAS onderkent dat van belang is dat deze verplichting geldt voor bepaalde referentiedata. Zijn deze referentiedata en eventuele verslechtingen die zich na die data hebben voorgedaan betrokken bij het opstellen van de gebiedsanalyses?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de monitoring van de relevante ontwikkelingen onontbeerlijk is om te kunnen beoordelen of de beoogde doelen van de programmatische aanpak in de praktijk worden behaald en de randvoorwaarden artikel 6 Habitatrichtlijn in acht worden genomen. Deelt de staatssecretaris de opvatting van de leden van de VVD-fractie dat er gebruik moet worden gemaakt van een uniforme monitoringssystematiek om verschillen in interpretatie te voorkomen? De leden van de VVD-fractie lezen verder dat naar de mening van de Raad van State op hoofdlijnen voldoende inzicht bestaat in de informatiebehoefte van een adequaat monitoringsprogramma voor zover het de feitelijke ontwikkelingen betreft. Hoe wordt gewaarborgd dat ontwikkelingen op wetenschappelijk gebied doorwerken in de PAS, in het bijzonder de gebiedsanalyses, de herstelstrategieën en het rekeninstrument AERIUS?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Raad van State de centrale vraag over de verhouding van de concept-PAS tot de eisen die de Nbwet 1998 en de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn daaraan stellen, behandelt in twee aparte paragrafen. De leden van de VVD-fractie vragen waarom het nodig is om deze vraag in twee afzonderlijke paragrafen te behandelen. De bepalingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd in de Nbwet 1998. De bepalingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Nbwet

1998 zouden hetzelfde moeten zijn. Kan de staatssecretaris dat bevestigen? Zo nee, heeft Nederland de Vogel- en Habitatrichtlijn strenger geïmplementeerd dan noodzakelijk was en zo ja, op welke onderdelen wijkt Nederland af van de gestelde richtlijnen?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Nbwet 1998 op twee wijzen voorziet in toedeling van ontwikkelingsruimte. In de PAS kunnen projecten worden opgenomen die een beroep doen op (een deel van) de ontwikkelingsruimte. Deze projecten zijn door opname in de PAS uitgezonderd van de vergunningplicht. Na vaststelling van de PAS wordt de (resterende) ontwikkelingsruimte toebedeeld door het bevoegd gezag dat het beheerplan vaststelt. De Raad van State constateert dat in de concept-PAS hiervan wordt afgeweken. Waarom wijkt de staatssecretaris hierin af van de Nbwet 1998?

De leden van de VVD-fractie vinden dat een aanscherping van de generieke emissie maatregelen in de landbouw zou moeten leiden tot voldoende ontwikkelruimte voor de veehouderij in elke provincie. De leden willen ook toe naar één landelijke werkbare systematiek voor vergunningverlening. Kan de staatssecretaris inzicht geven in de voorgenomen vergunningensystematiek en de verwachte ontwikkelruimte? Is te verwachten dat in elke provincie ontwikkelingsruimte komt en krijgen provincies invloed op de mate van ontwikkelingsruimte die ze aan de landbouw willen geven? Hoe worden bestaande, provinciale regelingen straks ingebed in de landelijke systematiek?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Raad van State vraagt naar een onderbouwing van het tijdpad voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Deelt de staatssecretaris het standpunt van de leden dat het opmerkelijk is dat de Raad van State zich hierover uitlaat aangezien in de Vogel- en Habitatrichtlijn geen tijdpad is opgenomen waarbinnen de Natura 2000-doelstellingen moeten zijn behaald? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie vinden dat in de PAS nog teveel gekeken wordt naar de kritische depositiewaarde (KDW). In het rekeningmodel AERIUS wordt ook gerekend met KDW. De commissie Trojan heeft echter geoordeeld dat dat niet geoorloofd is. Het rapport-Backes bevestigt de commissie Trojan hierin. De KDW leidt niet automatisch tot de kwalificatie «ongunstige staat van instandhouding» van het betreffende habitattype. De leden zijn van mening dat factoren als bodemgesteldheid, beheer en hydrologie van even groot belang zijn. Deelt de staatssecretaris de opvatting van de leden van de VVD-fractie hierin? Zo nee, waarom niet? Het RIVM heeft een toelichting depositieberekeningen AERIUS gepubliceerd op 23 september 2011. Hierin wordt nog eens bevestigd dat de onzekerheden in berekende stikstofdepositie ongeveer 70% is. De leden van de VVD-fractie vragen zich af of de landbouwsector hiermee niet onevenredig benadeeld wordt?

Tot slot heeft voormalig staatssecretaris Verdaas recentelijk uitgesproken gedaan over de PAS. Hij vindt de PAS een complexe manier om weer lucht te krijgen zodat er weer ontwikkelingen mogelijk zijn. De PAS moet op korte termijn worden doorgezet. Maar voor de lange termijn zou gekeken moeten worden of er niet een eenvoudigere manier is om hetzelfde doel te bereiken. Kan de staatssecretaris deze uitspraken nader duiden?

Voorschriften voor de aanwending van drijfmest om de emissie van ammoniak terug te dringen – 33 037-32

De leden van de VVD-fractie lezen dat de staatssecretaris voornemens is om de voorschriften voor de aanwending van drijfmest aan te scherpen.

Drijfmest moet voortaan ook op grasland op klei en veen in de bodem worden gebracht. De leden van de VVD-fractie vinden het besluit van de staatssecretaris te voorbarig. Momenteel wordt met het bedrijfsleven overlegd over de precieze invulling van de landbouwmaatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Nu wordt er één maatregel uitgelicht. Deelt de staatssecretaris de opvatting van de leden dat het besluit tot verwarring leidt omdat het totaalpakket aan landbouwmaatregelen nog niet bekend is?

Op veengrond mest injecteren en de zode in de zomer doorsnijden geeft veel problemen. Het is vaak onmogelijk om regelmatige en strakke sleuven in het grasland te krijgen. Bovendien drogen de sleuven verder uit met als gevolg uitstoot van CO₂ en gaan ze hierdoor openstaan. Soms komt ook de zode los te liggen. En dat waren precies de argumenten om destijds de sleepvoet-machine te introduceren. Heeft de staatssecretaris bij zijn besluit rekening gehouden met deze argumenten?

Voortgang Natura 2000 / PAS – 32 670-64

De leden van de VVD-fractie lezen dat het Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW) tot de gezamenlijke conclusie zijn gekomen dat er afdoende dekking beschikbaar lijkt te zijn voor het maatregelenpakket. Kan de staatssecretaris een duidelijk overzicht geven welke afspraken gemaakt zijn met het IPO en UvW? Met andere woorden welke beheersmaatregelen zijn afgesproken, in welk jaar en op welke locatie? Kan de staatssecretaris in tabelvorm een overzicht geven hoe de dekking per maatregel is geregeld? Kan de staatssecretaris ook ingaan op de haalbaarheid en betaalbaarheid van de maatregelen in het kader van de PAS en daarbij te bezien of bij het Wierdense Veld en Engbertsdijkvenen, vanwege de impact van de maatregelen en het gebrekkige draagvlak, het ambitieniveau te heroverwegen is?

De leden van de VVD-fractie lezen dat binnen de gestelde kaders de provincies nu voortvarend aan de slag gaan om deze maatregelen in te passen in de gebiedsprocessen en om draagvlak te verkrijgen voor de uitvoering hiervan. In de gebiedsprocessen zal worden bezien hoe de noodzakelijke ontwikkelopgave (verwerving en inrichting) binnen de beschikbare kaders sluitend kan worden gemaakt. De resultaten van deze ronde komen het voorjaar van 2013 beschikbaar en worden besproken bij de afronding van de PAS. Kan de staatssecretaris toezeggen dat deze resultaten ook naar de Kamer worden gestuurd?

De leden van de VVD-fractie lezen dat met de provincies is besproken dat vooruitlopend op de inwerkingtreding van de PAS zij in de huidige vergunningverlening op basis van bestaande kaders gebruik kunnen maken van voor PAS ontwikkelde instrumenten. Hoe heeft de staatssecretaris geborgd dat de provincies in de vergunningverlening ook daadwerkelijk rekening houden met het beschikbaar houden en borgen van noodzakelijke ontwikkelingsruimte in de PAS voor regionale en nationale projecten?

Actieplan Ammoniak Veehouderij, gedoogbeleid stoppende bedrijven – 33 037-39

De leden van de VVD-fractie lezen dat varkensbedrijven die meedoen aan de stoppersregeling tot 1 april 2013 de tijd krijgen om de vereiste emissiereducerende maatregelen uit te voeren

De leden zijn verheugd met het besluit van de staatssecretaris. Bedrijven krijgen hierdoor enige tijd om hun bedrijfsvoering aan de invoering van de stoppersmaatregelen aan te passen.

De leden van de VVD-fractie lezen verder dat de staatssecretaris voorlopig blijft vasthouden aan het gedoogbeleid. Dit besluit kan ook op instemming rekenen van deze leden. Het gedoogbeleid biedt gemeenten ruimte om in bijzondere situaties gemotiveerd af te wijken. De leden van de VVD-fractie lezen dat zodra de uitvoeringspraktijk voldoende is uitgekristalliseerd het gedoogbeleid voor stoppende bedrijven alsnog vastgelegd zal worden in regelgeving. Kan de staatssecretaris aangeven op welk moment of wanneer het gedoogbeleid uitgekristalliseerd is? Is het voor de staatssecretaris ook een optie om af te zien van regelgeving en permanent vast te houden aan het gedoogbeleid?

Vragen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennis genomen van de voorliggende stukken. De leden wijzen op de urgentie en het belang van snel doorpakken met de PAS. Nu is eindelijk duidelijkheid nodig, er wordt al vele jaren gewacht.

Deze leden verzoeken de staatssecretaris dan ook om:

- Door te gaan met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten en met de beheerplannen;
- De PAS zo snel mogelijk operationeel te maken;
- Te garanderen dat dekking ook na 2014 beschikbaar blijft, inclusief inzicht in de beschikbare middelen voor de diverse posten emissiebeperkende maatregelen, beheer, herstel beheer en hydrologische maatregelen.

Daarnaast hebben de leden van de PvdA-fractie behoefte aan meer achtergrondinformatie, die momenteel nog ontbreekt bij de Kamer. Dit betreft in elk geval de concept-PAS stukken in de meest actuele vorm, in elk geval de concept-PAS die aan de Raad van State en de commissie Milieueffectrapportage (MER) is voorgelegd of sindsdien is bijgewerkt. Ook willen de leden een duidelijk overzicht van de afspraken met IPO en UvW, zodat duidelijk wordt welke beheersmaatregelen zijn afgesproken in welk jaar op welke locatie.

Ook ontvangen de leden graag nog meer informatie op de volgende punten:

- het systeem en de werking van de PAS, met inbegrip van het rekeninstrument AERIUS7 en de herstelstrategieën voor stikstofgevoelige habitats,
- de regels voor het verdelen van ontwikkelingsruimte,
- de maatregelen die de betrokken partijen afzonderlijk zullen nemen,
- het beoogde effect van de uit te voeren maatregelen,
- het monitoringsprogramma,
- de regels voor bijsturing.

Als de PAS optimaal wordt ingezet, met perfect werkende techniek en geen toename van het aantal dieren, zal het nog steeds maar 30% stikstofreductie opleveren. Veel meer inzet zal hierna dus ook nog nodig zijn, dit is het begin. De leden van de PvdA-fractie zien de PAS dan ook niet als de enige oplossing van het probleem, maar wel als een belangrijk onderdeel van die oplossing.

Deze leden willen ook dat stappen gezet worden om tot nog verdere reductie te komen. Hiervoor moet de landelijke compartimentering vastgehouden worden zodat de dierenaantallen niet worden losgelaten. Mogelijk is een oplossing dat de provincies zelf naar eigen inzicht de compartimenten weer opnieuw kleiner kunnen indelen. Hierdoor worden feitelijk provinciale dierrechten geïntroduceerd.

Ook moeten de boeren de ontwikkelruimte die ontstaat door de PAS niet gratis «terug» krijgen. De leden van de PvdA-fractie vinden dat het herstel

van natuurgebieden deels gefinancierd moet worden uit een heffing op stikstof.

De leden van de PvdA-fractie hebben grote zorgen over ontwikkelingen als in de Provincie Overijssel, waar Gedeputeerde Staten niet langer lijkt te kunnen wachten en nu zelf een soort van kader heeft ontwikkeld. Dit gaat uit van het voorkomen van achteruitgang van de natuurkwaliteit, niet eens over verbetering hiervan. De Provincie Overijssel heeft besloten het geoorloofd te vinden het gezien het grote maatschappelijke belang om de vergunningen voor uitbreiding veehouderijen of andere economische activiteiten te verlenen. Maar: de PAS gaat om verbeteren van kwaliteit, niet om «niet verder achteruitgaan». Deelt de staatssecretaris de mening van de leden van de PvdA-fractie dat het een ongewenste ontwikkeling is dat provincies nu toch alvast maar vergunningen gaan uitgeven?

Vragen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennis genomen van de 9 brieven en rapporten betreffende de PAS en Natura 2000 en kijken uit naar een algemeen overleg over deze onderwerpen.

De leden van de SP-fractie hebben zorgen over de trage voortgang van de Natura 2000-aanwijzingen en beheerplannen. Slecht 57 van de 162 gebieden waarvoor ontwerp-aanwijzingsbesluiten zijn opgesteld zijn definitief gemaakt en dat terwijl de gebieden al in 2010 aangewezen hadden moeten zijn. Is de regering bereid zo snel mogelijk de overige 105 gebieden definitief aan te wijzen. Wat is het tijdsplan voor de overige 105 gebieden definitieve aanwijzingsbesluiten te nemen? Wat is het tijdsplan voor de beheerplannen en wil de staatssecretaris dit bespoedigen? Is de staatssecretaris bereid om voor alle beheerplannen een concreet tijdsplan te noemen waarbinnen de instandhoudingsdoelen bereikt zijn?

De leden van de SP-fractie vragen hoe het staat met de plannen om de PAS te vereenvoudigen? Is de staatssecretaris bereid het salderen op emissie te laten plaatsvinden en niet op depositie? Die methode kan immers simpel. De basis daarbij is: het ene bedrijf wil x emissie meer, dan moet er elders in die regio minstens x emissie wegvallen. Kan de staatssecretaris uitleggen op welke manier het rekenmodel Aerius plaats gaat krijgen in de PAS, hoe dit vorm zal krijgen? En kan de staatssecretaris een voorbeeld van een berekening voorleggen? De leden van de SP-fractie vrezen het ontstaan van veel bureaucratie voor weinig opbrengst met de PAS. Wat zijn de te verwachten uitvoeringskosten van de regeling aan zaken als administratie, ambtelijke inzet en dergelijke? Welk bedrag is nu al uitgegeven aan organisatie en overhead en wat wordt de overhead als het draait? Is de financiering van het PAS beleid nu feitelijk rond en geldt dit ook voor komende jaren?

Hoe wil de staatssecretaris effectieve hydrologische maatregelen zoals het verhogen van de grondwaterstand nemen waarbij het in de omliggende gebieden ook noodzakelijk is de grondwaterstand te verhogen? Welke instrumenten zijn er om dit door te zetten?

Kan de staatssecretaris schetsen hoe de PAS en de vergunningverlening zal verlopen in een gebied als De Peel, waar immers de stikstofdepositie 400% te hoog is. Als er een PAS is dat de stikstofdepositie met enkele procenten verlaagd, wordt deze winst dan gelijk weer weggeven aan bedrijven of wordt dat pas mogelijk als de depositie 0% te hoog is? Waar ligt precies de grens, waarboven bespaarde stikstofemissies uitgegeven kunnen worden en hoe wordt deze bepaald? Of mag van elke gereali-

seerde reductie sowieso ruim de helft weer weggegeven worden ongeacht de staat van het Natura 2000-gebied?

De leden van de SP-fractie denken dat Nederland minder dieren op een betere manier moet gaan houden. Beter is dan in de zin van een betere marge voor de boer, een beter dierenwelzijn en een betere milieuprestatie. Vooralsnog is de trend alleen maar meer dieren en minder boeren. Met alle negatieve sociale, milieu, dierenwelzijn en volksgezondheidsgevolgen van dien. Zeker in regio's met een hoge veedichtheid zoals Oost-Brabant en Noord-Limburg zijn problemen. Is de staatssecretaris bereid regionale stand-still voor uitbreidingen van het aantal dieren te bestuderen en geeft hij toe dat dit in dergelijke gebieden wenselijk is? Onderkent de staatssecretaris dat bij de afschaffing van de dierrechten en het melkquotum een groei van de veestapel te verwachten is en een nieuwe stap richting schaalvergroting? Is de staatssecretaris bereid om te pleiten voor behoud melkquotering en dierrechten? Is de staatssecretaris bereid te spreken met de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) en de Dutch Dairyman Board (DDB) over het door hen en de European Milk Board (EMB) voorgesteld flexibele quoteringssysteem? Is in de PAS berekeningen al rekening gehouden met verdere groei van de veestapel en is in de PAS rekening gehouden met een extra groei van de veestapel in verband met afschaffing van de melkquotering en dierrechten?

Zijn er mogelijkheden binnen de PAS om «vrijgekomen» emissies preferentieel uit te geven aan boeren die hun koeien weidegang geven (immers koeien in de wei hebben minder emissies dan stalkoeien)? Zijn er mogelijkheden binnen de PAS om «vrijgekomen» emissies preferentieel uit te geven aan boeren die op natuurvriendelijke en diervriendelijke wijze boeren? Welke mogelijkheden zijn hier voor? Is de staatssecretaris bereid dit verder uit te werken of in te voeren?

Welke concrete maatregelen zullen er door wie genomen moeten worden om de reducties te bereiken?

In hoeverre zijn er al toezeggingen dat betrokken partijen hier aan mee willen werken? In hoeverre bestaat dit uit bestaand beleid en in hoeverre uit nieuw beleid? In hoeverre vormen de maatregelen een onderdeel van een transitie naar een integraal duurzame veehouderij of zijn het losse «eendimensionale» maatregelen? Hoe wordt de voortgang in het bereiken van resultaten gemonitord? Welke maatregelen worden van welke groepen boeren verwacht? In hoeverre is het risico aanwezig dat bijvoorbeeld melkveehouders reducties zullen bereiken die vervolgens uitgegeven worden aan intensieve veehouderij waarmee feitelijk de ene sector wordt gevraagd de andere te sponsoren of een meer milieu en diervriendelijk segment wordt gevraagd offers te brengen voor de uitbreidingsmogelijkheden van de hardcore grootschalige intensieve veehouderij? Wie betaalt voor wie? In de Eerste Kamer is een motie aangenomen met nummer 31038 000H die vraagt te streven naar bufferzones rondom de Natura 2000-gebieden waar geen intensivering van de landbouw plaatsvindt en stimulerende maatregelen te nemen voor op ecologische leest geschoeide landbouwen streekeigen productie. Hoe wordt hier uitvoering aan gegeven? Gaat de staatssecretaris de vestiging van milieuvriendelijkere of biologische veehouderij rondom Natura 2000-gebieden bevorderen. In hoeverre wordt hier met de PAS uitvoering aan gegeven door bijvoorbeeld «vrijgekomen» ruimte bij vestiging rond Natura 2000-gebied preferentieel uit te geven aan natuurboeren en weidegang een voorwaarde te laten zijn? Is de staatssecretaris bereid dit te implementeren in de PAS?

Wat gaat de staatssecretaris doen om de naleving van de luchtwassers te verbeteren, wie gaat wanneer daar op ingezet worden en wanneer is welk percentage aan verbetering behaald?

Vragen van de leden van de CDA-fractie

De PAS past

De leden van de CDA-fractie lezen in de adviezen tussen de regels door dat nog altijd wordt gehinkt op twee gedachten. Enerzijds drie dubbel (en nog wel meer) slot (opnametoets, Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) systeem versus Natuurbeschermingswet 1998, Passende beoordeling, plan-Milieu Effect Rapportage (plan-MER) en Kritische Depositie Waarde (KDW)) en anderzijds de uitspraken van de voormalig staatssecretaris om te komen tot een vereenvoudiging van de PAS. Het zal de huidige staatssecretaris niet verrassen, de leden van de CDA-fractie volgen deze lijn in zijn geheel. De starre systematiek zoals KDW past niet bij de ontwikkeling van natuur, deze is immers dynamisch. De PAS past: hierbij komen ecologie en economie zodanig bij elkaar dat economische ontwikkeling mogelijk is zonder afbreuk te doen aan het realiseren van de instandhoudingsdoelstelling.

Doorpakken

De leden van de CDA-fractie zien graag snelheid in het PAS dossier. De vergunningverlening zit nu muurvast. De PAS past, maar moet nog in werking. De PAS dient hét systeem te zijn eenduidig, eenvoudig en toepasbaar voor elk denkbaar toetsmoment in het kader van stikstofproblematiek. Denk aan passende beoordeling, Plan-MER, Natuurbeschermingswet 1998 etc. Voor alle plannen, projecten op welk niveau dan ook. En alle maatregelen dienen eronder te vallen op welk niveau deze dan ook worden gesteld. Graag een reactie.

Nu is het zo dat in de Natuurbeschermingswet 1998 de PAS beperkt wordt tot projecten en dus niet de plannen. Het gevolg in de praktijk is dat alle agrarische ontwikkelingen twee keer getoetst moeten worden bij vaststellen van het bestemmingsplan en bij de omgevingsvergunning. Bij elk plan moet een passende beoordeling gemaakt (en kan dus niet de PAS systematiek worden gebruikt) en dergelijke. De leden van de CDA-fractie ziet graag bijvoorbeeld één toetsmoment voor de vergunning op basis van de Nbwet 1998 (NB vergunning). De omgevingsvergunning lijkt het meest passend of ziet de staatssecretaris nog andere creatieve oplossingen? Graag een reactie. Kunnen nog wel bestemmingsplannen met ontwikkelruimte buitengebied worden opgesteld?

Met betrekking tot duidelijkheid lijkt het de leden van de CDA-fractie zinvol om te komen tot één landelijke systematiek voor vergunningverlening. Hoe kijkt de staatssecretaris daartegen aan? Zijn naast het rekenmodel AERIUS ook de andere instrumenten beschikbaar als de PAS inwerking treedt? En wie kan over deze instrumenten beschikken?

Kan een nadere toelichting worden gegeven met betrekking tot verdeling van de ontwikkelruimte, is dat per provincie? Wie is waarvoor verantwoordelijk in deze? Hoe worden bestaande provinciale regelingen ingebed in de landelijke systematiek? Wie bepaalt wie welke ontwikkelruimte krijgt en wanneer ontwikkelingen kunnen plaatsvinden?. Meerdere systematieken naast elkaar lijkt de leden ongewenst. Graag een reactie. Zoals eerder gemeld past de PAS op alle stikstofgerelateerde ontwikkelingen. Graag een reactie.

De Nbwet 1998 schrijft een sociaaleconomische toets voor. Geldt dat op Rijksniveau of beheerplan niveau. Wordt bij de toets de lokale effecten van gebiedsmaatregelen afgewogen tegen ontwikkelruimte die beschikbaar komt?

Grensstreken: De leden van de CDA-fractie vragen hoe de bepaling van de ontwikkelruimte in de grensgebieden gaat? De leden merken op dat het

vreemd zou zijn als Nederlandse boeren aan de ene kan van grens niet kunnen ontwikkelen vanwege een Duits habitatgebied en de Duitsers die dichterbij liggen kunnen wel ontwikkelen. Graag een reactie.

Op een eerder voorstel van de leden van de CDA-fractie, met als doel het legaliseren (voor het element stikstof) van bestaande activiteiten met (mogelijk) significante effecten die tussen 7 december 2004 en 31 maart 2010 hebben plaatsgevonden en niet vooraf zijn getoetst, kwam de reactie dat in het kader van de PAS zou worden gewerkt aan de mogelijkheden om het legaliseren – conform de eisen van de Habitatrichtlijn – van bestaand gebruik te onderbouwen. Wat is hiervan de stand van zaken?

Termijnen

Langzaam maar gestaag vallen de PAS puzzelstukken dus op zijn plek. De puntjes op de i met betrekking tot PAS zoals gesteld door de Raad van State en de Commissie MER zorgen voor vertraging, waardoor de inwerkingtreding is uitgesteld tot 1 januari 2014. Kan aangeven worden wat het tijdstraject is en welke stappen doorlopen gaan worden alvorens de inwerkingtreding? Gaat u alles op alles zetten om de datum van inwerkingtreding niet verder te laten vertragen dan 1 januari 2014?

De voormalige staatssecretaris zag de problemen die dat veroorzaakt en stelde dat hij met de provincies heeft besproken en dat hij er vanuit gaat dat de provincies vooruitlopend op de PAS in de vergunningverlening rekening houden met het beschikbaar houden en borgen van noodzakelijke ontwikkelruimte in de PAS voor regionale en nationale projecten (waaronder MIRT en snelheidsverhoging). Hoe moeten de leden dat zien? Welke rol en/of positie hebben gemeenten in dezen? Welke rol heeft de Rijksoverheid in dezen? Graag een reactie.

Inzet PAS middelen

De leden van de CDA-fractie willen de motie van de leden Koopmans en Snijder-Hazelhoff (Kamerstuk) dringend onder de aandacht brengen. Deze verzoekt ter realisatie van stikstofreductie de PAS-middelen prioritair in te zetten voor stikstofreductiemaatregelen en de resterende PAS-middelen alleen in te zetten voor herstelmaatregelen die aantoonbaar en noodzakelijk zijn voor de ontwikkelruimte. Toch is een middelschuif te merken voor herstelmaatregelen, voor het instrumentarium wordt ingezet en dergelijke. Kortom doelen die nuttig zijn maar niet ten dienste van emissiebeperking. Zeker ook gezien de ervaringen van het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN) welke herstelmaatregelen ontwikkelen en aangeven dat het verder perfectioneren van herstelmaatregelen tijd vergt. Zij geven verder aan dat het verstandig is (effectief én efficiënt) om de inzet van de middelen op korte termijn de brongerichte maatregelen (onder anderen reductie van stikstof door PAS) prioriteit te geven en op lange termijn de effectgerichte maatregelen. Veel van deze maatregelen zijn namelijk nog in ontwikkeling (zo leidt het plaggen niet enkel tot afvoer van stikstof, maar ook tot fosfaat wat vervolgens een voedingstekort op levert). Is de staatssecretaris bereid deze ervaring van het kennisnetwerk mee te nemen en de inzet van middelen daarop aan te passen? Graag een reactie. Het Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer natuurkwaliteit (OBN) valt onder het Bosschap. Gezien de kabinetsinzet ten aanzien van de bedrijfs- en productschappen graag reactie op welke wijze de ontwikkeling, monitoring en perfectie van herstelmaatregelen worden gewaarborgd.

Kosten gedekt en verantwoordelijkheid bij uitvoerders van beheerplan De kaarten, ontwikkelingsruimte, maatregelen en kosten zijn cruciaal. Maar nog crucialer is de dekking van deze kosten. Dekt het onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur inclusief extra middelen inclusief PAS/beheer/hydrologie alle kosten nu en na 2014?

Maar dat geldt ook op beheerplanniveau. Immers, zonder dat zijn de beheerplannen niet geborgd en zijn de juridische risico's groot. Het financieel kader is leidend voor het bepalen van het ambitieniveau. Kan richting de voortouwnemers van beheerplannen de boodschap worden overgebracht dat enkel Natura 2000-gebieden worden aangewezen welke zijn voorzien van een beheerplan met een sluitende begroting? Dit geldt ook voor Rijksgebieden! Graag een reactie.

Alle betrokken partijen op beheerplan niveau moeten daarin wel hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Voor het wederzijds begrip en bereidheid mee te werken aan acceptabele oplossingen is openheid van zaken een vereiste. Kan dat worden bewerkstelligd? Kan de staatssecretaris daarbij eveneens aandringen op een deugdelijke sociaaleconomische toets van het gehele beheerplan inclusief impact maatregelen PAS en beschikbaar komende ontwikkelruimte? Indien de haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen niet passend zijn bij het ambitieniveau is dan bereidheid om gebieden dan wel ambitieniveau van die gebieden aan te passen? Te denken valt aan Engbertsdijkvenen, Wierdense veld, Boetlerveld, Binnenveld. Welke overige maatregelen zijn denkbaar om de haalbaarheid en betaalbaarheid van beheerplannen en het ambitieniveau in balans te brengen?

Afronding beheerplannen

Klopt het dat de formele afronding van definitieve beheerplannen pas kan plaatsvinden na vaststelling van de aanwijzingsbesluiten en het afronden van de PAS? Is het zo dat de PAS eerst per Natura 2000-gebied in een beheerplan moet worden uitgewerkt voordat ontwikkelruimte vrij komt? Wat is de planning voor het vaststellen van beheerplannen? Klopt het dat de voorbereidingen van het beheerplan zodanig kunnen zijn dat bij het definitief aanwijzingsbesluit ook direct daarna het beheerplan kan worden vastgesteld zodat zo min mogelijk tijdverlies optreedt? Deelt de staatssecretaris de mening van de leden van de CDA-fractie dat dit geldt voor elk beheerplan of het voortouw nu ligt bij de provincie of het Rijk en dat overal dezelfde spelregels met betrekking tot beheerplannen dienen te gelden en hierbij het credo niet praten maar doen opgaat? Kan dit alles overwegende worden ingaan op bijvoorbeeld de definitieve aanwijzing van het Natura 2000-gebied Meijndel en Berkeheide?

Luchtwater

De leden van de CDA-fractie zijn het eens met de lijn van de voormalig staatssecretaris. Elektronisch monitoren past bij eigen verantwoordelijkheid van de ondernemer. Het elektronisch monitoren maakt de dure rendementsmetingen overbodig. Kan worden bewerkstelligd dat deze achterwege mogen blijven mits de ondernemers elektronisch monitort? De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat deze koppeling de ondernemers ten positieve stimuleert. Graag een reactie.

NEC-richtlijn

De Nederlandse uitstoot van stikstofoxiden is het afgelopen jaar afgenomen en kwam in 2011 voor het eerst onder het nationale emissieplafond. Hiermee voldoet Nederland aan alle nationale emissieplafonds, de Europese eisen die voortvloeien uit het Gotenburg protocol. Voor ammoniak, zwaveldioxide en Niet-methaan Vluchtige Organische Stoffen (NMVOS) voldeed Nederland in 2010 al aan de afgesproken maximale uitstoot. Wordt dat meegenomen in de PAS/ generieke maatregelen? En met welk gevolg?

Generieke maatregelen

Een van de generieke maatregelen betreft de aanscherping van de voorschriften voor de aanwending van drijfmest. Waarom worden nu vooruitlopend op de inwerkingtreding van de PAS deze maatregelen al

genomen? Hoe staan deze maatregelen in verhouding met de PAS maatregelen? Aangegeven wordt dat in beginsel drie methoden in aanmerking komen die qua emissie min of meer vergelijkbaar zijn met methoden waarbij mest in de bodem wordt gebracht. Indien andere dan de drie genoemde methoden, maar qua emissie vergelijkbaar zijn met methoden waarbij mest in de bodem wordt gebracht, onder hetzelfde kopje zouden kunnen vallen? Waaruit blijkt dat de drie genoemde methoden geen effect hebben op de bodemkwaliteit? Hoe gaat de staatssecretaris om met de commentaren uit met name het veenweidegebied dat deze drie methoden nadelige gevolgen hebben op de bodemkwaliteit onder meer inklinken en verdichting? Klopt het dat de drie genoemde maatregelen nog volop in onderzoek/ pilotsfase zijn? Is de staatssecretaris bereid eerst de onderzoeksresultaten af te wachten alvorens tot aanscherping over te gaan? En is de staatssecretaris bereid het moment van aanscherping gelijk te trekken met de inwerkingtreding van de PAS?

Vragen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66- fractie maken zich grote zorgen over de natuur- en milieueffecten van de veehouderij en het gebrek aan voortgang van de Programmatische aanpak Stikstof (PAS). Deze leden betreuren het dat ondanks herhaalde toezeggingen aan de Kamer, aangenomen moties van de zijde van de Kamer en verstreken deadlines de regering het opleveren van tastbare resultaten steeds opnieuw vooruit lijkt te schuiven. De aan het woord zijnde leden vinden dat er aanhoudende uitstel van de zijde van de regering zowel het herstel van de natuur, de ontwikkeling van de economie niet ten goede komt. De afspraak met medeoverheden om per 1 april een definitieve PAS op te leveren is al lang verstreken. Deze leden zullen daarom dit schriftelijk overleg benutten om aan de hand van de stukken de regering vragen te stellen waarmee helder kan worden waar het proces staat en hoe het weer in beweging kan worden gebracht.

Aanbieding van de voorlichting van de Raad van State op het concept van het definitief programma Stikstof (DPAS), zoals op 14 februari 2012 door de staatssecretaris van ELI, mede namens de staatssecr. van I en M, aan de Raad van State is gevraagd.

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris om een afschrift van de meest actuele versie van de op pagina 5 van de voorlichting van de Raad van State aangehaalde componenten en bijlagen van de concept-PAS aan de Kamer te sturen (namelijk: het systeem en de werking van de programmatische aanpak stikstof, met inbegrip van het rekeninstrument AERIUS7 en de herstelstrategieën voor stikstofgevoelige habitats, de regels voor het verdelen van ontwikkelingsruimte, de maatregelen die de betrokken partijen afzonderlijk zullen nemen, het beoogde effect van de uit te voeren maatregelen, het monitoringsprogramma, de regels voor bijsturing.) Kan de staatssecretaris de meest actuele versie van deze documenten met bijlagen naar de Kamer sturen?

De leden van de D66-fractie vragen of het klopt dat ontwikkelruimte voor infrastructuur ontwikkeling op Rijksniveau lijkt te zijn gereserveerd, en hoe de staatssecretaris dit rijmt met de kritische kanttekeningen die de Raad van State plaatst bij de verhouding tussen deze voorrangspositie voor het Rijk en de wettelijke bepalingen die juist aansturen op verdeling door bevoegde gezagen? Welke andere voorkeursvolgordes zijn er mogelijk, worden er overwogen of zijn er besproken in het bestuurlijk overleg met de provincies en andere voortouwnemers? Wat is de precieze juridische status van een beleidsregel die een voorkeursvolgorde bepaalt, wanneer deze gevolgen heeft voor het recht van eigendom in of rondom natuurge-

bieden? Kan de staatssecretaris deze voorkeursvolgorde aan de Kamer voorleggen alvorens deze vast te stellen?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris nader te duiden wat de gevolgen zijn van de uitspraak van de Raad van State dat zij niet kan treden in de juistheid van de ecologische onderbouwing van de concept-PAS en het rekeninstrument AERIUS, alsmede de uitspraak «dat ten aanzien van de verenigbaarheid van de concept-PAS met de Nbw 1998 en de Vrl en Hrl het oordeel daarover in laatste instantie is voorbehouden aan de Afdeling bestuursrechtspraak onderscheidenlijk het Hof van Justitie van de Europese Unie. Deze voorlichting loopt geenszins vooruit op de oordelen van die rechterlijke instanties»? Betekent dit dat er geen juridische zekerheid over vergunningverlening mogelijk is totdat er een uitspraak door de afdeling bestuursrecht van de Raad van State of het Europese Hof is gedaan? Wanneer zal de staatssecretaris voorzien in een concrete, ecologische onderbouwing van het tijdpad voor het bereiken van instandhoudingsdoelen per gebied, zoals door de Raad van State als voorwaarde verbonden wordt aan de uitleg van paragraaf 3.3 van de concept-PAS? Naar mening van de leden van de D66-fractie kan dit niet wachten op de afronding van beheerplannen en de PAS en moet deze onderbouwing zekerheid geven dat er geen sprake is van significante achteruitgang in de Natura 2000-gebieden. Deelt de staatssecretaris deze mening, en zo ja, hoe en wanneer is zij voornemens in een dergelijke onderbouwing te voorzien?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris of zij, naar aanleiding van de koppeling die de Raad van State aanbrengt tussen het faseerde karakter van de uitgifte en het betrekken van de mitigerende werking van de maatregelen bij de passende beoordeling, ook daadwerkelijk kiest voor een gefaseerde uitgifte? Zo ja, hoe verhoudt dit zich tot het in de brief van 2 november aangekondigde beheersmaatregelen? Is hiervoor een tijdpad afgesproken met de medeoverheden en zo ja, sluit dat aan bij de gefaseerde uitgifte zoals bedoeld door de Raad van State?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris of de opnametoets die bij de PAS voorzien wordt al heeft plaatsgevonden. Zo ja, kan de staatssecretaris de resultaten hiervan met de Kamer delen? Zo nee, wanneer wordt hierin voorzien?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris om in te gaan op de opmerkingen van de Raad van State wat betreft de voortoets. Zal dit proces veranderen als de PAS in werking is getreden, en zo ja, hoe?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris of en zo ja hoe zij de opmerking dat «van belang of bij het opstellen van de PAS gebruik is gemaakt van de beste wetenschappelijke kennis ter zake» betrokken is bij de afspraken die begin november met medeoverheden en andere voortouwnemers over herstelmaatregelen gemaakt zijn? Is er bijvoorbeeld wetenschappelijk advies over de ecologische onderbouwing van de herstelmaatregelen ingewonnen? Is de staatssecretaris van plan om het definitieve AERIUS rekenmodel te laten beoordelen door onafhankelijke deskundigen, en zo ja, hoe lang duurt dat?

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris aan te geven of er inmiddels een ondergrens voor depositie van stikstof is, waaronder er «niet in betekenende mate» sprake is gevolgen voor de natuur? Is het onderzoek naar de drempelwaarde afgerond en zo ja, wat zijn daarvan de uitkomsten?

Advies Commissie MER

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris of zij kan aangeven wat de door de commissie MER gesignaleerde knelpunten betekenen voor de concept-PAS? Kan de staatssecretaris aangeven op welke wijze de diverse componenten van de PAS zijn of worden aangepast op basis van dit advies, bijvoorbeeld waar het gaat om het tijdsfad, de verdeling van de eventuele ontwikkelruimte? Deze leden vragen de staatssecretaris aan te geven of zij de conclusie dat «maximale inzet op natuurherstel noodzakelijk» is deelt, en zo ja welke gevolgen zij hieraan verbindt? Tot slot vragen deze leden of de staatssecretaris naar aanleiding van de conclusie van de Commissie MER dat in 2030 nergens buiten de Waddeneilanden de kritische depositiewaarde die nodig is voor langdurig behoud van depositiegevoelige vegetatietypen wordt gehaald rekening houdt met de noodzaak om verdergaande maatregelen te nemen ten aanzien van de landelijke achtergronddepositie van stikstof, en of voortzetting van de PAS tot en met of zelfs na 2030 nodig is?

Brief Voortgang Natura 2000 PAS

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris nader te in te gaan op de in de brief aan de Kamer genoemde uitgaven voor herstelmaatregelen. Kan de staatssecretaris daarbij een helder overzicht aangeven welke maatregelen en daarbij horende uitgaven op welk moment in welk gebied worden gedaan? De aan het woord zijnde leden vragen de staatssecretaris daarbij ook aan te geven op welke manier de afspraken die zijn gemaakt met de medeoverheden zijn vastgelegd? Kan, zo vragen deze leden, straks blijken dat een provincie de middelen toch elders of anders wil besteden? En zo ja, grijpt het Rijk dan in?

Aanbieding rapportages naleving luchtwassers

De leden van de D66-fractie zijn verbaasd over de gesignaleerde nalevingstekorten en de handhavingsproblematiek. Deze leden vragen de staatssecretaris welke gevolgen zij gaat verbinden aan deze inzichten voor wat betreft het beleid – zowel wat betreft regulering als de subsidies met betrekking tot luchtwassers? Is het bijvoorbeeld zo, vragen deze leden, dat bij eventuele tekorten in de naleving van de regels een toegekende subsidie voor een luchtwasser kan worden teruggevorderd? De aan het woord zijnde leden willen ook graag weten of de staatssecretaris in algemene zin meer of anders gaat reguleren en handhaven? Tot slot vragen de leden van de D66-fractie of de staatssecretaris de inmiddels opgelopen extra uitstoot c.q. vervuiling ziet als reden om het beleid bij te stellen of te intensiveren om de achterstand in te lopen c.q. de schade aan de natuur op specifieke locaties te herstellen?

Actieplan Ammoniak Veehouderij, gedoogbeleid stoppende bedrijven

De leden van de D66-fractie vragen de staatssecretaris wat de beleidsvoornemens betekenen voor de aantallen bedrijven die aan de stoppersregeling participeren en die gedoogd worden? Om hoeveel bedrijven gaat het per regio en welk aandeel vormt dit van de totale hoeveelheid? Kan de staatssecretaris aangeven wat de verwachte milieugevolgen hiervan zijn?

Vragen van de leden van de ChristenUnie-fractie

Status Programmatische Aanpak Stikstof

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn zich bewust van de complexiteit van de uitvoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), maar betreuren dat de uitvoering van de PAS zo lang op zich laat wachten. Dit geeft onduidelijkheid voor – veelal – agrarische ondernemers en belemmert hen in de bedrijfsvoering. Deze leden pleiten dan ook voor een snelle uitwerking van de PAS in 2013, waarbij ontwikkelingsruimte wordt toebedeeld op grond van specifieke gebieds- en bedrijfsomstandigheden,

zodat de PAS ook daadwerkelijk op 1 januari 2014 in werking kan treden. Zij vragen de staatssecretaris om inzicht te geven in het tijdpad tot 1 januari 2014 en het tijdpad en eindbeeld van de uitvoering van de PAS, zoals vastgesteld met de provincies, met daarbij een overzicht van de knelpunten die nog moeten worden opgelost.

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen verder naar de lange termijnvisie van de staatssecretaris inzake de PAS. Is de staatssecretaris van plan om op dezelfde weg verder te gaan met de PAS, zo vragen deze leden. Of zoekt zij naar alternatieven die minder complex zijn en waarmee toch de beoogde doelstellingen kunnen worden behaald?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de staatssecretaris om aan te geven wat de stand van zaken is met betrekking tot het aanwijzen van de laatste PAS-gebieden. Wanneer komt de Raad van State met haar advies hierover, zo vragen deze leden. Deze leden vragen voor hoeveel gebieden nog onvoldoende maatregelen voorhanden zijn om een oplossing te bieden voor de stikstofproblematiek. Om welke gebieden gaat het, zo vragen deze leden?

Ten aanzien van de financiering van de noodzakelijke maatregelen vragen de leden van de ChristenUnie-fractie of er onderbouwingen zijn van het bedrag van 75,6 mln. euro dat door de provincies is begroot. Klopt het dat er een bedrag van 20 mln. euro in het begrotingsakkoord 2013 was opgenomen voor herstelbeheer? Hoe verhoudt zich dit tot het bedrag van 15,6 mln. euro in de brief van de regering van 2 november jl., zo vragen deze leden.¹

Adviezen Raad van State en Commissie MER

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen hoe ver de staatssecretaris is met het uitwerken van de aanbevelingen die de Raad van State in april van dit jaar heeft gedaan. Kan de staatssecretaris voor elk van de genoemde punten in bijlage 2 van de voorlichting van de Raad van State een stand van zaken geven, zo vragen deze leden.

Ook vragen de leden van de ChristenUnie-fractie in hoeverre de aanbevelingen van de Commissie voor de milieueffectrapportage zijn overgenomen bij het uitwerken van de PAS. De Commissie is van mening dat het toekennen van ontwikkelingsruimte alleen mogelijk is indien er voldoende zekerheid is over het behalen van de Natura 2000-doelen. En dit laatste is niet het geval volgens de Commissie. Kan de staatssecretaris onderbouwen waarom volgens haar wel voldoende zekerheid bestaat over natuurherstel, en volgens haar dus wel ontwikkelingsruimte vooraf kan worden toegekend, zo vragen deze leden.²

Emissiebeperkende maatregelen en vergunningverlening

De leden van de ChristenUnie-fractie zien een duidelijke opgave voor de veehouderijsector bij het verlagen van de milieudruk en is voorstander van aanscherping van de emissie maatregelen, om zodoende de uitstoot van fijnstof, ammoniak, methaan, stikstof en CO₂ te verlagen. Hier tegenover moet echter staan dat de veehouderij duidelijkheid krijgt over de ontwikkelruimte. Deze leden vragen de staatssecretaris daarom inzicht te geven in de vergunningsystematiek die wordt beoogd en de wijze van toedeling van ontwikkelruimte. Wordt dit nationaal of provinciaal geregeld? Provincies hebben inmiddels zelf stikstofverordeningen opgesteld om verder te kunnen met de vergunningverlening, zolang de

¹ Kamerstuk 32 670, nr. 64.

² Kamerstuk 32 670, nr. 63.

PAS er nog niet is. Hoe worden deze provinciale verordeningen straks ingepast in de PAS, zo vragen de leden van de ChristenUnie-fractie.

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat veel veehouders in het verleden hun bedrijf hebben uitgebreid op basis van een omgevingsvergunning, maar zonder een natuurbeschermingswetvergunning. Uit een uitspraak van de Raad van State van 7 september 2011 is gebleken dat deze uitbreidingen met terugwerkende kracht toch een natuurbeschermingswetvergunning behoeven. Deze leden vragen de staatssecretaris aan te geven hoe zij deze lacune in de juridische borging wil repareren.

Nalevings- en handhavingstekorten luchtwassers

Uit de brief van 1 november jl. over de rapportages naleving luchtwassers blijkt dat het kabinet op basis van de onderzoeken van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en het RIVM geen aanvullende maatregelen neemt, naast de verplichting om de werking van luchtwassers elektronisch te monitoren.³ De leden van de ChristenUnie-fractie vragen de staatssecretaris te onderbouwen waarom geen aanvullende maatregelen nodig zijn om het toezicht- en naleeftekort aan te pakken. Deze leden vragen welke actie wordt ondernomen naar aanleiding van de conclusie van de ILT dat bij de helft van de veehouderijen de verplichte luchtwasinstallatie daadwerkelijk gebouwd en in bedrijf is. Verder vragen deze leden waarom de conclusies van beide rapporten voor het kabinet geen aanleiding vormen om het toezicht en de handhaving door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) te verscherpen.

Vragen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie maken zich ongerust over de zienswijze van voormalig staatssecretaris Bleker over de inhoud van de definitieve PAS zoals die er nu voor ligt en het verwezenlijken van de natuurdoelen voor Natura 2000. De leden van de GroenLinks-fractie vragen wat de zienswijze van de staatssecretaris is ten aanzien van het natuurherstel van de in slechte toestand verkerende natuur in Nederland.

De commissie van de Milieueffectrapportage geeft een aantal alarmerende conclusies. De leden van de GroenLinks-fractie hebben hier de onderstaande vragen over:

Het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 zou leidend moeten zijn, schrijft de commissie. De commissie geeft hierbij aan dat stikstofdepositie geen doel op zich is, maar dat deze per gebied in samenhang worden beoordeeld met andere factoren die van invloed zijn op de instandhoudingsdoelstellingen. Is de staatssecretaris bereid om de PAS zo aan te passen dat primair uit wordt gegaan van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000, zo vragen de leden.

De commissie concludeert dat er geen noodzakelijke zekerheid wordt gegeven dat met de PAS op termijn de instandhoudingsdoelstellingen worden gehaald, schrijft de commissie voorts. De commissie geeft aan dat uit de PAS en de gebiedsuitwerkingen blijkt dat nergens, buiten de Waddeneilanden, in 2030 de kritische depositiewaarde wordt gehaald die noodzakelijk is voor langdurig behoud van depositiegevoelige vegetatietypen en dat op sommige plekken de depositie zo groot blijft dat onwaarschijnlijk is dat dit met plaatselijke beheer- en herstelmaatregelen in natuurterreinen kan worden ondervangen. Kan de staatssecretaris aangeven op welke wijze hij denkt deze noodzakelijke depositiewaarden in 2030 te behalen, zo vragen de leden.

³ Kamerstuk 33 037, nr. 37.

De commissie concludeert dat maximale inzet op natuurherstel noodzakelijk lijkt. Voormalig staatssecretaris Bleker heeft in zijn brief aangegeven, dat hij wel ruimte wil geven aan economische ontwikkelingsruimte en daarmee niet maximaal op natuurherstel inzet.

Ziet de staatssecretaris de noodzaak om voorafgaand de economische ontwikkelingsruimte, een maximale inzet te tonen op natuurherstel, zo vragen de leden. Zo ja, op welke wijze gaat de staatssecretaris deze inzet invullen, vragen de leden voorts. Zo nee, op welke wijze denkt de staatssecretaris dat de slechte staat van de natuur in Nederland de kans krijgt om zich te herstellen?

De bepaling van de ontwikkelingsruimte en de uitgifte in de PAS lijkt gebaseerd op een verwacht natuurherstel en niet op een gegarandeerd natuurherstel. De commissie geeft aan dat dit te weinig zekerheid biedt dat ontwikkelingsruimte kan worden uitgegeven zonder dat dit het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar brengt. Op welke wijze kan de staatssecretaris de garantie geven dat de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000 bereikt worden, zo vragen de Leden. De doelstelling van de PAS is om economische ontwikkelingen en het behalen van Natura 2000-doelstellingen met elkaar samen te laten gaan. De PAS gaat hier nauwelijks op in.

De leden van de GroenLinks fractie vragen de staatssecretaris of deze kan aangeven in hoeverre de economische ontwikkelingsruimte opweegt tegen een minder snelle realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000.

De gevolgen van de PAS zijn niet integraal in beeld gebracht. Kan de staatssecretaris aangeven welke gevolgen van de PAS te verwachten zijn voor de gezondheid, voor andere natuur en voor landschappelijke kwaliteit, zo vragen de leden.

De leden van de GroenLinks-fractie maken zich tevens zorgen over het verzoek van de gemeente Katwijk om spoedig het definitieve aanwijzingsbesluit Natura 2000 Meijndel & Berkheide vast te stellen met daarin een grenscorrectie, die de aanleg van een weg door een Natura 2000-gebied mogelijk maakt. De leden verzoeken de staatssecretaris geen gehoor te geven aan dit verzoek en te wachten totdat de nieuwe Natuurwet in de Tweede Kamer in behandeling is genomen. Hierbij verwijzen de leden tevens naar de wet Mooi Nederland die zij samen met e fracties van PvdA en D66 willen gaan indienen.

Vragen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de stand van zaken met betrekking tot de Programmatiese Aanpak Stikstof (PAS) en de adviezen van Raad van State en de commissie voor de Milieueffectrapportage hieromtrent. Zij hebben nog verschillende vragen.

Uitstel PAS

De leden van de SGP-fractie vinden het teleurstellend dat de inwerking-treding van de PAS is uitgesteld tot 1 januari 2014. Kan de staatssecretaris een overzicht geven van alle stappen die komend jaar nog gezet moeten worden en de bijbehorende planning?

In de recente Kamerbrief (d.d. 2 nov. jl.) schrijft de staatssecretaris dat vooruitlopend op de uiteindelijke inwerkingtreding in de huidige vergunningverlening op basis van bestaande kaders gebruik gemaakt kan worden van de voor PAS ontwikkelde instrumenten, zoals het rekenmodel AERIUS, ecologische redeneerlijnen en de gebiedsanalyses. Het is voor de leden en ook voor diverse partijen uit het veld, waaronder agrarische

adviesbureaus, niet duidelijk wat dit in de praktijk betekent voor de vergunningverlening. Zij ontvangen graag een toelichting.

Kosten PAS

De provincies hebben, volgens de recente Kamerbrief (d.d. 2 nov. jl.), aangegeven dat voor de eerste beheerplanperiode jaarlijks ongeveer 75,6 miljoen euro nodig is om de gebiedsgerichte maatregelen ten behoeve van de Programmatische Aanpak Stikstof uit te kunnen voeren. Hiervoor is dekking gevonden. De leden van de SGP-fractie vragen of het begrote bedrag voldoende is. Zij wijzen erop dat alleen al de provincie Overijssel op grond van de gebiedsanalyses heeft aangegeven dat zij de eerste beheerplanperiode jaarlijks ongeveer 31 miljoen euro nodig heeft. Graag ontvangen zij een overzicht van de voor elk gebied op grond van de gebiedsanalyses begrote kosten voor uitvoering van herstelmaatregelen c.s..

Houdbaarheid PAS

De leden van de SGP-fractie maken zich naar aanleiding van de voorlichting van Raad van State over de concept-PAS grote zorgen over de juridische houdbaarheid van de PAS en de uitgifte van ontwikkelingsruimte.

De Raad van State geeft aan dat in de PAS een goede ecologische onderbouwing van het tijdpad waarbinnen de instandhoudingsdoelen worden bereikt niet mag ontbreken. De Raad van State merkt daarbij op dat de Habitatrichtlijn ruimte biedt voor enige mate van vertraging van het behalen van instandhoudingsdoelen, maar dat zeker voor prioritaire habitattypen en soorten in de betreffende gebieden een snelle tenuitvoerlegging van instandhoudingsmaatregelen moet worden bevorderd. De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre deze duidelijkheid in de PAS daadwerkelijk gegeven kan worden. Zij wijzen er daarbij op dat uit gebiedsanalyses blijkt dat bijvoorbeeld verschillende gebieden in Overijssel ondanks allerlei voorgestelde herstelmaatregelen nog de «categorie 2» status krijgen. Dat betekent dat het voor één of meer stikstofgevoelige habitattypen in deze gebieden ondanks herstelmaatregelen hoogst onzeker is of doelen gehaald kunnen worden. Zij wijzen er ook op dat een prioritair habitatype als actief hoogveen in verschillende gebieden voorkomt. Ook in gebieden waar de stikstofdepositie naar verwachting langere tijd ver boven de kritische depositiewaarde zal blijven.

De Raad van State geeft verder aan dat de verplichting om verslechtering van de kwaliteit van stikstofgevoelige habitats te voorkomen (artikel 6, lid 2 Habitatrichtlijn) geldt vanaf de referentiedatum, dat verslechtingen na de referentiedatum ongedaan gemaakt moeten worden en dat de concept-PAS hier onvoldoende rekening mee houdt. Voor verschillende gebieden is deze referentiedatum vanwege een uitspraak van de Raad van State teruggezet van 2004 naar 1994. Dat betekent mogelijk dat een periode van 10 jaar met hoge stikstofdepositie en verslechtering van habitatkwaliteit «gerepareerd» moet worden. Hoe wordt hiermee omgegaan? Welke consequenties heeft dit voor de uitgifte van ontwikkelingsruimte?

De beschikbaarheid van ontwikkelingsruimte is nauw verbonden aan de uitvoering van herstelmaatregelen. De Raad van State geeft naar aanleiding van artikel 6, lid 3, van de Habitatrichtlijn aan dat bij een gefaseerde uitvoering van herstelmaatregelen ook een gefaseerde uitgifte van ontwikkelingsruimte hoort, dat de uitvoering van maatregelen verzekerd moet zijn op het moment dat de PAS vastgesteld wordt en dat een andere wijze van uitvoering of een latere uitvoering van maatregelen de onderbouwing van de PAS kan ondergraven. De leden vragen welke consequenties dit heeft voor de praktijk en of voldoende aan de randvoorwaarden tegemoet gekomen kan worden. Kan met name in de gebieden

met de grootste stikstofproblematiek door de genoemde fasering wel op tijd aan de ontwikkelbehoefte voldaan worden? Hoe groot is het risico dat vanwege verwachte maatschappelijke weerstand tegen en hoge kosten van met name de hydrologische maatregelen de tijdige beschikbaarheid van ontwikkelruimte in gevaar komt?

Gebiedsanalyses laten zien dat een gemiddeld surplus aan ontwikkelingsruimte (ten opzichte van ontwikkelbehoefte) niet wegneemt dat voor een deel van het gebied een tekort aan ontwikkelingsruimte kan gelden. De Raad van State tekent daarbij aan dat uitgifte van ontwikkelingsruimte op basis van gemiddelden risico's met zich meebrengt en benadrukt dat gebiedsanalyses dan uit moeten sluiten dat «interne saldering» leidt tot verslechtering van habitattypen op gebiedsniveau. Kan de definitieve PAS hieraan voldoende tegemoet komen?

Een belangrijk deel van de voor de komende twintig jaar berekende daling van de stikstofdepositie komt enerzijds door verwachte vermindering van de ammoniakemissie uit stallen en anderzijds door een verwachte verlaging van de stikstofaanvoer uit het buitenland. Deze berekende en verwachte daling speelt een belangrijke rol in de onderbouwing van de PAS en het bepalen van beschikbare ontwikkelruimte. De leden van de SGP-fractie hebben hierover een vraag. De leden hebben begrepen dat bij de berekening van de toekomstige stikstofaanvoer uit het buitenland uitgegaan wordt van een economische groei van 2,5% per jaar. Onderzoekers geven aan dat een tegenvallende economische groei, die niet ondenkbeeldig is, een hogere stikstofaanvoer kan betekenen (M.E.A. Broekmeyer e.a., Programmatische Aanpak Stikstof, WOt werkdocument 312, nov. 21012). Ook is het onduidelijk welke gevolgen de verwachte afschaffing van dierrechten en melkquota heeft voor de ammoniakemissie vanuit de veehouderij. Het zou dus zomaar kunnen gebeuren dat de daling van de stikstofdepositie lager is dan op dit moment wordt verwacht. Welke consequenties kan dat hebben voor de onderbouwing van de PAS en de beschikbaarheid van ontwikkelingsruimte?

Rekenmodel PAS

De commissie voor de Milieueffectrapportage adviseert met betrekking tot het rekenmodel AERIUS om de gebruikte invoergegevens, de brongegevens, rekenregels en de (on)nauwkeurigheid van de rekenregels openbaar te maken en ook inzichtelijk te maken welke generieke maatregelen mogelijk zijn en welke reductie aan stikstofdepositie dit maximaal oplevert. Neemt de staatssecretaris deze aanbeveling over? De leden van de SGP-fractie hebben begrepen dat versie 1.5 van AERIUS gebruikt wordt voor het vaststellen van de definitieve PAS, maar dat deze versie niet openbaar gemaakt wordt. Waarom heeft de staatssecretaris hierin weerwil van het advies van de commissie voor de Milieueffectrapportage voor gekozen? Is zij bereid deze versie van AERIUS (naast versie II) ook openbaar te maken?

De leden van de SGP-fractie hebben een vraag over het onlangs gepubliceerde achtergronddocument bij het rekenmodel AERIUS (versie 1.5; nov. 2012). Bij het bepalen van de actuele depositie gaat AERIUS voor veehouderijbedrijven uit van de vergunde ammoniakemissie in plaats van de meer voor de hand liggende feitelijke emissie. Waarom is hiervoor gekozen? De leden willen erop wijzen dat de feitelijke emissie in de praktijk lager ligt dan de vergunde emissie. Dat staat niet alleen in het achtergronddocument zelf, maar wordt ook aangegeven door de commissie voor de Milieueffectrapportage in haar advies over de PAS: «De maximaal mogelijke emissie uit de vergunde situatie kan dus in belangrijke mate afwijken van de feitelijke emissie en de bestaande depositie doordat regelmatig meer dieren vergund zijn dan feitelijk worden gehouden (nog niet gebouwde stallen en gestopte bedrijven).»

Overig PAS

Veel ondernemers hebben na de referentiedatum voor bestaand gebruik hun bedrijf uitgebreid in de veronderstelling dat een natuurbeschermingswetvergunning niet nodig was. Enkele uitspraken van de Raad van State hebben echter roet in het eten gegooid door het benutten van de ruimte binnen de milieuvergunning «ongeldig» te verklaren (2009) en de referentiedatum voor Vogelrichtlijngebieden te «vervroegen» (2011). De leden van de SGP-fractie vragen of de Programmatische Aanpak Stikstof voor al deze bedrijven soelaas gaat bieden.

De leden van de SGP-fractie hebben een vraag over de in het kader van de PAS aangekondigde wijziging van de Natuurbeschermingswet. Kan de staatssecretaris aangeven welke wijzigingen zij concreet voor ogen heeft?

De provincie Overijssel heeft naar aanleiding van de eerste gebiedsanalyses aangegeven dat verschillende gebieden nog de «categorie 2» status krijgen, omdat ondanks herstelmaatregelen nog grote twijfel bestaat of achteruitgang gestopt kan worden. Wat betekent dit voor de uitgifte van ontwikkelruimte? Hoe gaat de staatssecretaris hiermee om?

De leden van de SGP-fractie noemen specifiek het gebied Engbertsdijkse-venen. Voor het realiseren van een forse bufferzone en andere maatregelen is in de eerste beheerplanperiode een bedrag van niet minder dan ongeveer 45 miljoen euro nodig. Desondanks dreigt het gebied de «categorie 2» status te houden. De leden vragen of met hetzelfde geld in andere gebieden niet meer biodiversiteitswinst geboekt kan worden. In hoeverre is er ruimte om in dit gebied doelen naar beneden bij te stellen en daartegenover in andere gebieden meer inzet te plegen?

Aanwijzingsbesluiten

Wat is het voornemen van de staatssecretaris met betrekking tot de definitieve aanwijzing van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden? De gemeente Katwijk heeft bijvoorbeeld gevraagd om het aanwijzingsbesluit voor het gebied Meijendel & Berkheide zo snel mogelijk vast te stellen, omdat zij de toegezegde verlegging van de grens voor dit gebied nodig heeft voor het realiseren van het tracé van de Westerbaan. Is de staatssecretaris daartoe bereid?

Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De veehouderij heeft grote negatieve effecten op mensen en dieren, maar ook op milieu en natuur, in Nederland en in de rest van de wereld. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag hierover enkele vragen stellen ter voorbereiding van het algemeen overleg over dit onderwerp.

Hoeveel broeikasgassen stoot de Nederlandse veehouderij jaarlijks uit, zowel direct (methaan, lachgas) als indirect (via de broeikasgassen die vrijkomen bij ontbossing, productie en gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen en het vervoer van het veevoer)?

Hoeveel kilogram (kg) veevoer, zoals soja, mais en palmpit, wordt er jaarlijks geïmporteerd in Nederland? Hoeveel wordt er daarvan in Nederland gebruikt voor de veehouderij? Uit welke landen is dit veevoer afkomstig? Hoeveel hectare is er voor nodig om het in Nederland gebruikte veevoer te telen? Welk verlies aan biodiversiteit heeft dit tot gevolg? Welk aandeel van het in Nederland gebruikte veevoer bestaat uit genetisch gemanipuleerde gewassen?

Wordt nog steeds 70% van het in Nederland geproduceerde vlees geëxporteerd naar andere landen? Zo nee, wat is het huidige percentage? Hoeveel levende dieren worden er geëxporteerd, en hoeveel dode?

In 2007 heeft CE Delft berekend dat het in Nederland gebruikte krachtvoer staat voor minimaal 62 PJ aan primaire energie (Bron: 2007, CE Delft, Energiegebruik in de veevoerketen, Inventarisatie t.b.v. MJA2, Publicatienummer: 07 6136 01). Kan de staatssecretaris aangeven of dit nog steeds het juiste getal is, of dat dat in de afgelopen jaren veranderd is, en wat dan wel het correcte cijfer is als dit cijfer niet meer klopt?

Hoeveel kg mest wordt er door de Nederlandse veehouderij jaarlijks geproduceerd, per diersoort, en hoeveel kg stikstof en fosfaat houdt dit in? Hoeveel kg dierlijke mest kan er verantwoord worden geplaatst op Nederlandse landbouwgrond, uitgaande van evenwichtsbemesting?

Wat zijn de kosten van de inzet van ambtenaren van de ammoniak- en fijnstof- regelgeving en (subsidie)maatregelen? Wat zijn de kosten van de inzet van ambtenaren op het mestbeleid, inclusief de inzet in Brussel om tot aanpassing van de Europese regels te komen? Hoeveel geld wordt er uitgetrokken voor de subsidie aan de intensieve veehouderij, zoals luchtwassers en ammoniakarme stalsystemen en welke emissiereductie wilt u hiermee bereiken? Hoeveel kosten de extra medewerkers bij AgentschapNI die de vergunningverlening voor mestverwerkingsinstallaties sneller moeten laten verlopen? Wat zijn de kosten van de inzet van ambtenaren op het dossier Programmatische Aanpak Stikstof?

Hoeveel euro zou een stikstofheffing, zoals deze werd voorgesteld in de maatregelen die de Partij van de Arbeid heeft laten doorbereken door het Centraal Bureau voor de Statistiek, momenteel jaarlijks opleveren?

Wat is het gemiddelde rendement van respectievelijk de mono- en de co-mestvergisters? Kan de staatssecretaris bevestigen dat er ongeveer evenveel energie in de vergisters gestopt moet worden als er weer uit komt?

Hoe kan het dat er zoveel fouten worden gemaakt in de vergunningverlening en het opstellen van een Milieueffectrapportage ten behoeve van de intensieve veehouderij? Hoeveel ambtenaren houden zich hiermee bezig in Nederland? Hoeveel beroeps- en bezwaarprocedures zijn er de afgelopen vijf jaar aangespannen door burgers en belangengroepen tegen een verleende vergunning voor een veehouderij? Hoeveel van deze zaken heeft inderdaad tot de vernietiging van een vergunning geleid? Indien de staatssecretaris niet over deze gegevens beschikt, is zij dan bereid hierover navraag te doen bij de provincies en gemeenten?

Hoeveel reconstructiegelden zijn er nog, ook provinciaal? Op welke begroting(en) staan deze gelden? Hoeveel is er vanuit de reconstructiegelden per jaar uitgegeven sinds het begin van het reconstructiebeleid, en waaraan?

Hoeveel veehouderijen staan er in Nederland binnen een straal van respectievelijk 50, 100, 250, 500, 750 en 1 000 meter van niet-agrarische bewoning dan wel van de bebouwde kom, met welke dieren?

Is de Nederlandse veehouderij nog steeds verantwoordelijk voor 23% van de Nederlandse fijnstofuitstoot, of is dit cijfer ondertussen veranderd, en zo ja, wat is dan het huidige percentage? Zijn hier feitelijke meetgegevens van, of is het antwoord van het kabinet slechts gebaseerd op bereke-

ningen? Bron: <http://www.groenkennisnet.nl/veehouderij-en-luchtkwaliteit/Pages/Fijnstof.aspx>)

Hoeveel mensen in Nederland wonen in gebieden waar de normen voor fijnstofuitstoot worden overschreden als gevolg van veehouderijen?

Is de Nederlandse veehouderij nog steeds verantwoordelijk voor 90% van de Nederlandse ammoniakuitstoot, of is dit cijfer ondertussen veranderd, en zo ja, wat is dan het huidige percentage?

Hoeveel mensen in Nederland ervaren er naar schatting stankoverlast van veehouderijen?

Kan de staatssecretaris bevestigen dat de kosten van klimaatbeleid over de periode 2000 – 2050 met 50% lager uit kunnen vallen bij een overgang door alle wereldburgers naar een dieet met weinig vlees, opgesteld op basis van gezondheidscriteria? (Bron: PBL, Rapport 500 110 004 Elke Stehfest et al. Vleesconsumptie en klimaatbeleid)

Kan de staatssecretaris bevestigen dat voor de Nederlandse consumptie, volledige vervanging van dierlijke producten door plantaardige een besparingspotentieel van ca. 12 500 km² heeft? Kan het kabinet ook aangeven hoeveel CO₂ (equivalenten) dit zou besparen? (Bron: Milieueffecten van Nederlandse consumptie van eiwitrijke producten Gevolgen van vervanging van dierlijke eiwitten anno 2008, Hans Blonk et al, 2008)

Kan de staatssecretaris een overzicht geven van de herstelkosten en jaarlijkse beheerkosten van elk afzonderlijk Natura2000 die gemaakt moeten worden om verzuring en vermesting tegen te gaan?

Wat is precies de definitie van brongerichte maatregelen die vallen onder het maatregelenpakket PAS en welke maatregelen vallen hier allemaal onder? In hoeverre financiert de overheid en/of de provincie de brongerichte maatregelen die nodig zijn in het kader van de PAS en hoeveel bedraagt de benodigde cofinanciering?

Welke verschillende specifieke hydrologische maatregelen behoren tot het maatregelenpakket en hoeveel kosten de afzonderlijke maatregelen de overheid en de provincies? Welk aandeel cofinanciering is er aanvullend nog nodig? Welk percentage van de verdroogde gebieden kan met het bedrag dat gereserveerd staat voor hydrologische maatregelen worden hersteld?

Hoeveel ha verlaagde grondwaterstand is er in Nederland ten behoeve van de (melk)veehouderij? Kan de staatssecretaris uiteenzetten welke gevolgen dit heeft op de biodiversiteit en de omliggende natuurgebieden?

Welke specifieke herstelmaatregelen maken naast afplaggen onderdeel uit van het maatregelenpakket PAS en hoeveel kosten deze afzonderlijke maatregelen? Welke resultaten worden er beoogd met het nemen van de herstelmaatregelen, hoe hangen deze beoogde resultaten samen met de te realiseren instandhoudingsdoelstellingen en hoe worden ze precies gemeten? Hoe wordt bepaald welke specifieke herstelmaatregelen en/of hydrologische maatregelen en noodzakelijk zijn per stikstofgevoelig natuurgebied, welke criteria worden er gehanteerd bij deze afweging, hoe hangen deze criteria samen met de te realiseren instandhoudingsdoelen? Op welke wijze wordt geëvalueerd in hoeverre de herstelmaatregelen en de kosten daarvoor bijdragen aan de te behalen instandhoudingsdoelstellingen? Wordt ook integraal getoetst in hoeverre de maatregelen bijdragen aan het behalen van de internationale biodiversiteitsdoelen en welke specifieke maatregelen er nog extra nodig zijn om deze doelen te

halen? Zo ja, hoe? In hoeverre wordt er bij het toepassen van herstelmaatregelen afgewogen en of dit wel de meest kosten-efficiënte manier is om de instandhoudingsdoelstellingen te halen en over op basis van welk tijdspad wordt dit bepaald?

Welke concrete natuurdoelen en verbeteringen moeten er bereikt zijn met de 27,8 miljoen euro aan herstelmaatregelen in 2013? Welke natuurdoelen en verbeteringen moeten er bereikt zijn in 2016 en volgens welke criteria zal tijdens de evaluatie in 2016 getoetst worden of de ontwikkelopgave in combinatie met andere te nemen maatregelen toereikend is voor het realiseren van de internationale doelen? Hoe wordt dit precies beoordeeld als niet vaststaat wanneer de internationale doelen gerealiseerd moeten zijn? Welke criteria worden er gehanteerd en hoe hangen deze samen met de bereikte natuurdoelen? Hoeveel afname in stikstofdepositie moet er gerealiseerd zijn in 2016 en hoe wordt bepaald of deze afname voldoende is om de internationale instandhoudingsdoelstellingen te behalen?

Op welke termijn verwacht de staatssecretaris de instandhoudingsdoelen met het gereserveerde budget voor herstelbeheer en hydrologische maatregelen tezamen met de overige maatregelen uit de PAS te realiseren? Welk deel hiervan verwacht de staatssecretaris voor het evaluatiemoment in 2016 te behalen?

Hoeveel landelijke afname in stikstofdepositie beoogt de staatssecretaris jaarlijks te bereiken met het nemen van maatregelen in het kader van de PAS en na hoeveel jaar zal de stikstofdepositie voor elk afzonderlijk stikstofgevoelig natuurgebied hiermee onder de kritische depositiewaarde zijn? Kan de staatssecretaris per Natura 2000-gebied een overzicht geven van de maximale kritische depositiewaarde in relatie tot de instandhoudingsdoelen van dat gebied tezamen met een overzicht van de huidige stikstofdepositie? Zijn de huidige stikstofdeposities gebaseerd op berekeningen middels rekenmodellen of zijn ze gebaseerd op feitelijke meetgegevens?

Hoeveel provincies en gemeenten hebben al uitbreidingen van veehouderijen toegestaan of bestemmingsplannen die die mogelijk maken op basis van verwachte ontwikkelruimte in het kader van de PAS, terwijl de PAS nog niet van kracht is? Wat heeft het ministerie precies gecommuniceerd naar gemeenten en provincies over hoe om zij om moeten gaan met uitbreidingen van veehouderijen en het vaststellen van bestemmingsplannen in de tussentijd dat er nog gewacht wordt op de definitieve PAS?

Moet de PAS eerst per Natura 2000-gebied in een beheerplan worden uitgewerkt voordat er ontwikkelingsruimte vrij komt? Zo ja, wat is de planning voor het vaststellen van de beheerplannen? Hoeveel beheerplannen van Natura 2000-gebieden zijn er tot nu toe al definitief vastgesteld en hoeveel wachten er nog op de PAS? Wie bepaalt wie welke ontwikkelruimte krijgt en welke ontwikkelingen krijgen voorrang?

Garandeert de staatssecretaris dat de afspraak om de voor PAS ontwikkelde instrumenten (rekenmodel Aeries, ecologische redeneerlijnen en de gebiedsanalyses) Raad van State-proof zijn?

Hoeveel veehouderijen zijn er in Nederland en hoeveel veehouderijen staan er dan binnen een straal van respectievelijk 50, 100, 250, 500, 750 en 1000, 1500 en 3 000 meter van Natura 2000-gebieden? Hoeveel veehouderijen in Nederland hebben een natuurbeschermingswetvergunning, hoeveel hebben er een vergunning aangevraagd maar hebben een afwijzing gekregen, hoeveel zijn er getoetst en hebben geen vergunning nodig en hoeveel hebben er geen vergunning maar zouden die wel

moeten hebben? de staatssecretaris niet over deze gegevens beschikt is zij bereid om navraag te doen bij provincies en gemeenten? Hoe heeft de staatssecretaris de Natuurbeschermingswet 1998 getoetst, gehandhaafd en afgegeven natuurbeschermingswetvergunningen en getoetste bedrijven geregistreerd in de periode dat zij zelf het bevoegd gezag hiervoor vormde voor 2005? Hoe is deze overdracht geweest naar provincies toen zij in 2005 het bevoegd gezag werden?

Kan de staatssecretaris de reactie op het rapport van de gezondheidsraad «De invloed van stikstof op de gezondheid» die de staatssecretaris van I&M de Kamer heeft beloofd ook namens de bewindspersonen verantwoordelijk voor natuur, landbouw en veehouderij de Kamer doen toekomen?

II. Antwoord / Reactie van de minister

III. Volledige agenda

Aanbieding van de voorlichting van de Raad van State op het concept van het definitief programma Stikstof (DPAS), zoals op 14 februari 2012 door de staatssecretaris van ELI, mede namens de staatssecr. van I en M, aan de Raad van State is gevraagd.

Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 11 mei 2012, Kamerstuk 30 654-102

Reactie op verzoek Ouwehand om een kabinetsreactie op het Jaarverslag van de Commissie voor de milieueffectrapportage over 2011, in het bijzonder de toetsingsadviezen over de intensieve veehouderij

Zaak: Brief regering – minister van Infrastructuur en Milieu, M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus – 21 mei 2012, Kamerstuk 31 755-44

Advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage inzake de concept definitieve Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 15 augustus 2012, Kamerstuk 32 670-63

Nalevings- en handhavingstekorten Brabantse stikstofverordening

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 11 oktober 2012, Kamerstuk 33 037-33

Voorschriften voor de aanwending van drijfmest om de emissie van ammoniak terug te dringen

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 11 oktober 2012, Kamerstuk 33 037-32

Aanbieding rapportages naleving luchtwassers

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, J.J. Atsma – 1 november 2012, Kamerstuk 33 037-37

Informatie inzake beantwoording schriftelijke vragen en reactie rappel over nalevings- en handhavingstekorten Brabantse stikstofverordening

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 2 november 2012, Kamerstuk 33 037-38

Voortgang Natura 2000 / PAS

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, H. Bleker – 2 november 2012, Kamerstuk 32 670-64

Actieplan Ammoniak Veehouderij, gedoogbeleid stoppende bedrijven

Zaak: Brief regering – staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld – 6 december 2012, Kamerstuk 33 037-39